

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه بوعلی سینا
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبانشناسی همگانی
پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

عنوان

بررسی دستگاه صرف گویش فیلی (استان ایلام)

استاد راهنما:

دکتر مهرداد نغزگوی کهن

استاد مشاور:

دکتر محمد راسخ مهند

نگارش:

الهام شفیع زاده

زمستان ۱۳۸۹

تقدیم به

مهربان‌ترین حامیان زندگی، آنان که همواره دعای فیرشان روشنی راهم است.
پدر و مادر عزیزه

تقدیم به امید زندگیم

همسر مهربانه که در سخت‌ترین لمظات زندگی مشترکمان استوارترین
پشتوانه من بوده‌است.

تقدیم به خواهر و برادر عزیزم

سپاسگزاری

این پایان نامه، حاصل تلاش و نتیجه‌ی زحمات استادان گرانقدری است، که جملگی مرا در به ثمر رساندن آن یاری نموده‌اند. اگر کمبود و نقصانی در آن به چشم می‌خورد، نتیجه‌ی ناآگاهی حقیر است، که امید بخشش از حضور این عزیزان را دارد. از استاد عزیزم جناب آقای دکتر مهرداد نغزگوی کهن تشکر می‌کنم، که صبورانه بی‌سوادی مرا تحمل فرمودند و پاسخگوی سؤالات من بوده‌اند. از دیگر استاد خود دانشمند عزیز و فرزانه جناب آقای دکتر محمد راسخ‌مهند سپاسگزاری می‌کنم، که همواره با بزرگواری خود کاستی‌های مرا نادیده گرفتند. از استاد گرامی جناب آقای دکتر امید طیب‌زاده، برای درس‌هایی که از خدمتشان آموختم، صمیمانه تشکر می‌کنم. برای اساتید بزرگووارم بهترین‌ها را آرزو می‌کنم؛ چرا که به حق شایسته‌ی بهترین‌ها هستند. از خانواده‌ام، که در همه‌ی مراحل مایه‌ی دلگرمی‌ام بوده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارم. در پایان از گویشوران عزیزی، که در جمع‌آوری داده‌ها با نگارنده همکاری داشته‌اند، سپاسگزارم.

چکیده

این تحقیق به بررسی ساختار درونی واژه‌ها و چگونگی ترکیب تکواژها برای ساخت واژه در گویش فیلی می‌پردازد. این گویش، از زیر شاخه‌های کردی کلهری یا کردی جنوبی است. در فصل اول این تحقیق، پس از معرفی منطقه گویش، پیشینه و روش پژوهش نیز بیان شده‌اند. فصل دوم به معرفی دستگاه صرف و تعاریف مربوط به این حوزه می‌پردازد. هدف از انجام این تحقیق، استخراج وندهای تصریفی، اشتقاقی و الگوهای ترکیب در این گویش است. در فصل‌های سوم، چهارم و پنجم، براساس داده‌های جمع‌آوری شده از گویشوران این اهداف دنبال شده‌است. فصل سوم به معرفی صورت‌های واژه، نقش نحوی آنها و استخراج وندهای تصریفی در گویش فیلی می‌پردازد. اشتقاق و ترکیب، مهم‌ترین فرایندهای واژه‌سازی در زبان‌ها هستند. در اشتقاق با استفاده از وندافزایی واژه‌ی جدید در زبان ساخته می‌شود، بنابراین در فصل چهارم وندهای اشتقاقی واژه‌ساز در این گویش معرفی شده‌اند. چگونگی ترکیب پایه‌ها برای ساخت واژه‌ی جدید، در گویش مورد نظر نیز در فصل پنجم نشان داده شده‌است. نتیجه‌ی بررسی داده‌ها در فصل ششم این تحقیق آمده‌است.

علائم اختصاری

AUX	auxiliary	POSS	possessive
CAUS	causative	PP	present perfect
CONJ	conjunction	PREP	Preposition
COMP	comparative	PRES	present
DEF	definite	PROG	progressive
FUT	future	REL	relative
GEN	genitive	SG	singular
IMP	imperative	SUBJ	subject
INDEF	indefinite	SUBJU	subjunctive
INDIC	indicative		
NEG	negative		
PASS	passive		
PERF	perfect		
PL	plural		
PLUP	pluperfect		

جدول آواهای گویش فیلی و راهنمای تلفظ آنها

معادل	مثال	نشانه‌ی آوایی و توصیف آوایی آن
پارچه	/pæru: /	/p/: همخوان ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، دمیده، انفجاری، دهانی، دولبی.
شر	/be xæ/	/b/: همخوان ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، انفجاری، دهانی، دولبی.
دست	/dæs/	/d/: همخوان ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، دمیده، انفجاری، دهانی، دندان‌ی.
تنگ	/tæ:ŋ /	/t/: همخوان ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، دمیده، انفجاری، دهانی، دندان‌ی.
نابینا	/ku:r/	/k/: همخوان ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، دمیده، انفجاری، دهانی، نرم-کامی (پسین).
بد	/gæ:n/	/g/: همخوان ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، انفجاری، دهانی، نرم‌کامی.
قبر	/qowr/	/q/: ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، انفجاری، دهانی، ملازی.
آتش	/a:ger/	/ʔ/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، انفجاری، دهانی، چاکنایی.
فردا	/su:/	/s/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، سایشی، دهانی، لثوی.
زود	/zü/	/z/: ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، سایشی، دهانی، لثوی.
شهر	/ʃa:r/	/ʃ/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، سایشی، دهانی، لثوی، کامی.
فقیر	/ʒa:r/	/ʒ/: ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، سایشی، دهانی، لثوی، کامی.
حیله	/fæn/	/f/: ششی، برون‌سو، نرم، واک‌دار، سایشی، دهانی، لب و دندان‌ی.
خوب	/xa:s/	/x/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، سایشی، دهانی، ملازی.
هوا	/hewa/	/h/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، سایشی، دهانی، چاکنایی.
چراغ	/tʃera:x/	/tʃ/: ششی، برون‌سو، سخت، بی‌واک، انفجاری، سایشی، دهانی، لثوی، کامی.

جوجه	/dʒʊdʒeg/	/dʒ/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، انفجاری، سایشی، دهانی، لثوی، کامی.
روز	/ru:ʒ/	/r/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، لرزشی، دهانی، لثوی.
ماه	/ma:ŋ/	/m/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، دولبی، خیشومی.
نان	/na:n/	/n/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، لثوی، خیشومی.
هزارپا	/xeʃeŋ/	/ŋ/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، دهانی، نرم کامی، خیشومی.
چروک	/lu:tʃ/	/ʃ/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، کناری، دهانی، لثوی.
رها	/weʃ/	/ʃ/: ششی، برون سو، سخت، بی واک، کناری، دهانی، لثوی.
یک	/yæk/	/j/، /y/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، غلتان، دهانی، کامی.
باز	/wa:z/	/w/: ششی، برون سو، نرم، واک دار، دولبی، دهانی.
معادل	مثال	نشانه‌ی آوایی و توصیف آوایی آن
سی	/si/	/i/: واکه‌ی پیشین، بسته، گسترده، کشیده.
نوک	/tek/	/e/: واکه‌ی پیشین، نیمه باز، نیمه گسترده، کوتاه.
برادر	/bera/	/a/: واکه‌ی پیشین، باز، گسترده، کوتاه.
تابه	/ta:wæ/	/a:/: واکه‌ی پیشین، باز، گسترده، بسیار کشیده.
پوست	/tuk/	/u/: واکه‌ی پسین، بسته، گرد، کشیده.
پول	/pül/	/ü/: واکه‌ی پسین، بسته، گسترده، کشیده.
معادل	مثال	واکه‌های مرکب
می‌اندازیم	/xeɪm/	/eɪ/
شب	/ʃow/	/ow/

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه.....
۲	۱-۱ زبانها و گویش‌های ایرانی.....
۲	۱-۲ زبان کردی و گویش‌های آن.....
۴	۱-۳ بیان مسأله، ضرورت و اهداف پژوهش.....
۵	۱-۴ روش پژوهش.....
۶	۱-۵ چهارچوب اصلی پژوهش.....
۶	۱-۶ پیشینه‌ی پژوهش.....
۸	۱-۷ درباره‌ی استان ایلام و بخش چوار.....
۱۰	فصل دوم: ملاحظات نظری.....
۱۱	۲-۱ تاریخچه‌ی صرف.....
۱۲	۲-۲ صرف.....
۱۵	۲-۳ انواع تکواژ.....
۱۵	۲-۳-۱ ریشه.....
۱۵	۲-۳-۲ سناک.....
۱۶	۲-۳-۳ پایه.....
۱۶	۲-۳-۴ وند و انواع آن.....
۱۷	۲-۳-۵ واژه بست.....
۱۸	۲-۳-۶ تکواژ اشتقاقی.....

- ۱۸..... ۷-۳-۲ تکواژ تصریفی
- ۱۸..... ۴-۲ شاخه‌های صرف
- ۱۹..... ۱-۴-۲ تصریف
- ۲۱..... ۱-۱-۴-۲ مشخصه‌های تصریفی در زبان فارسی
- ۲۳..... ۲-۴-۲ واژه‌سازی
- ۲۴..... ۱-۲-۴-۲ اشتقاق
- ۲۵..... ۲-۲-۴-۲ ترکیب
- ۲۶..... ۵-۲ ملاک‌های تشخیص تصریف از اشتقاق
- ۳۰..... ۶-۲ انواع رویکردها در فرایند تصریف و اشتقاق
- ۳۰..... ۱-۶-۲ رویکرد دو شقی
- ۳۰..... ۲-۶-۲ رویکرد طیفی
- ۳۱..... ۳-۶-۲ رویکرد سه شقی
- ۳۲..... فصل سوم: تصریف
- ۳۳..... ۱-۳ امکانات تصریف فعل در گویش فیلی
- ۳۶..... ۱-۱-۳ ستاک‌های گذشته، حال و مصدر در گویش فیلی
- ۴۲..... ۲-۱-۳ معرفی وندهای فعلی در گویش فیلی
- ۴۳..... ۱-۲-۱-۳ پیشوندها
- ۴۹..... ۲-۲-۱-۳ پسوندها
- ۵۳..... ۳-۱-۳ زمان‌های فعلی
- ۵۳..... ۱-۳-۱-۳ زمان‌های فعلی حاصل از ستاک حال

- ۵۳ ۱-۱-۳-۱-۳ مضارع اخباری
- ۵۶ ۲-۱-۳-۱-۳ مضارع التزامی
- ۵۸ ۳-۱-۳-۱-۳ آینده
- ۶۰ ۲-۳-۱-۳ زمان‌های فعلی حاصل از ستاک گذشته
- ۶۰ ۱-۲-۳-۱-۳ ماضی ساده
- ۶۲ ۲-۲-۳-۱-۳ ماضی نقلی
- ۶۳ ۳-۲-۳-۱-۳ ماضی بعید
- ۶۵ ۴-۱-۳ وجه
- ۶۵ ۱-۴-۱-۳ وجه اخباری
- ۶۶ ۲-۴-۱-۳ وجه التزامی
- ۶۷ ۳-۴-۱-۳ وجه امری
- ۶۸ ۵-۱-۳ نمود در گویش فیلی
- ۶۸ ۱-۵-۱-۳ مضارع ملموس
- ۷۰ ۲-۵-۱-۳ ماضی ملموس
- ۷۱ ۶-۱-۳ جهت فعل در گویش فیلی
- ۷۱ ۱-۶-۱-۳ جهت معلوم
- ۷۲ ۲-۶-۱-۳ جهت مجهول
- ۷۴ ۲-۳ امکانات تصریف اسم در گویش فیلی
- ۷۴ ۱-۲-۳ معرفه‌گی و نکره‌گی در اسم
- ۷۴ ۱-۱-۲-۳ نشانه‌های اسم نکره

- ۷۶ ۲-۱-۲-۳ نشانه‌های اسم معرفه در گویش فیلی
- ۷۸ ۲-۲-۳ شمار (مفرد/ جمع)
- ۷۹ ۱-۲-۲-۳ نشانه‌ی جمع /-e:l/
- ۸۳ ۳-۲-۳ مطابقه در اسم
- ۸۳ ۱-۳-۲-۳ اسم در جایگاه فاعل
- ۸۵ ۴-۲-۳ مالکیت در اسم
- ۸۸ ۵-۲-۳ امکانات تصریفی صفت در گویش فیلی
- ۸۸ ۱-۵-۲-۳ صفت ساده
- ۹۰ ۱-۵-۲-۳ صفت برتر (تفضیلی)
- ۹۱ ۲-۵-۲-۳ صفت عالی
- ۹۳ ۶-۲-۳ مطابقه در صفت
- ۹۴ ۷-۲-۳ جمع بندی
- ۹۵ **فصل چهارم: اشتقاق**
- ۹۶ ۱-۴ کلیات
- ۹۶ ۲-۴ واژه‌ی ساده در گویش فیلی
- ۹۷ ۳-۴ واژه‌های غیربسیط (مشتق)
- ۹۷ ۴-۴ وندهای اسم‌ساز در گویش فیلی
- ۹۷ ۱-۴-۴ پیشوندهای اشتقاقی اسم‌ساز
- ۹۸ ۲-۴-۴ پسوندهای اشتقاقی اسم‌ساز
- ۱۰۰ ۵-۴ وندهای صفت‌ساز در گویش فیلی

- ۱۰۰ پیشوندهای صفت‌ساز ۱-۵-۴
- ۱۰۲ پسوندهای صفت‌ساز ۲-۵-۴
- ۱۰۵ وندهای قیدساز در گویش فیلی ۶-۴
- ۱۰۷ جمع‌بندی ۷-۴
- ۱۰۸ فصل پنجم: ترکیب
- ۱۰۹ کلیات ۱-۵
- ۱۰۹ الگوهای ترکیب اسم‌ساز در گویش فیلی ۲-۵
- ۱۰۹ اسم + اسم ۱-۲-۵
- ۱۱۰ اسم + کسره‌ی اضافه + اسم ۲-۲-۵
- ۱۱۱ اسم + بن مضارع ۳-۲-۵
- ۱۱۱ قید + اسم ۴-۲-۵
- ۱۱۱ عدد + اسم ۵-۲-۵
- ۱۱۲ اسم + اسم (اضافه مقلوبی) ۶-۲-۵
- ۱۱۲ صفت + /æ/ + اسم ۷-۲-۵
- ۱۱۲ الگوها ترکیب صفت‌ساز در گویش فیلی ۳-۵
- ۱۱۲ اسم + ستاک حال ۱-۳-۵
- ۱۱۳ اسم + کسره‌ی اضافه + صفت ۲-۳-۵
- ۱۱۳ اسم + صفت ۳-۳-۵
- ۱۱۳ صفت + اسم ۴-۳-۵
- ۱۱۴ اسم + /æ/ + اسم ۵-۳-۵

- ۱۱۴ ۶-۳-۵ - صفت + صفت
- ۱۱۴ ۴-۵ - الگوهای ترکیب قیدساز در گویش فیلی
- ۱۱۴ ۱-۴-۵ - قید + /æ/ + قید
- ۱۱۴ ۲-۴-۵ - صفت + همان صفت
- ۱۱۵ ۳-۴-۵ - صفت + /æ/ + همان صفت
- ۱۱۵ ۴-۴-۵ - اسم + /æ/ + همان اسم
- ۱۱۵ ۵-۴-۵ - بن فعل + /æ/ + همان بن فعل
- ۱۱۵ ۵-۵ - الگوهای ترکیب فعل ساز در گویش فیلی
- ۱۱۵ ۱-۵-۵ - اسم/صفت + همکرد " کردن " /kerden/
- ۱۱۶ ۲-۵-۵ - اسم/صفت + افعال دیگر
- ۱۱۷ ۳-۵-۵ - عناصر غیر فعلی مرکب + فعل
- ۱۱۷ ۴-۵-۵ - عناصر غیر فعلی مرکب + /ow/ + فعل
- ۱۱۸ ۶-۵ - جمع بندی
- ۱۱۹ فصل ششم: نتیجه گیری
- ۱۲۰ نتیجه گیری
- ۱۲۲ پیوست ها

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	عنوان
۹	۱-۱ نقشه استان ایلام و موقعیت جغرافیایی شهرستان‌های آن.....
۱۴	نمودار ۱-۲ زیرگروه‌های صرف (رک. هسپلمث، ۲۰۰۲: ۱۶).....
۹۴	نمودار ۳-۲۹ میزان رخداد وندهای تصریفی در گویش فیلی.....
۱۰۷	نمودار ۴-۵: میزان رخداد آماری وندهای اشتقاقی در گویش فیلی.....
۱۱۸	نمودار ۵-۱: میزان رخداد الگوهای ترکیب در گویش فیلی.....
۲۲	جدول ۱-۲: ابعاد تصریفی فعل واسم.....
۳۴	جدول ۱-۳: صرف زمان حال ساده‌ی فعل "رفتن" در گویش فیلی.....
۳۵	جدول ۲-۳: صرف زمان گذشته‌ی ساده‌ی فعل "گفتن" در گویش فیلی.....
۳۵	جدول ۳-۳: شناسه‌های فعل در گویش فیلی.....
۳۷	جدول ۳-۴: فهرست مصادر مختوم به «-en» و ستاک‌های حاصل از آنها.....
۳۸	جدول ۳-۵: فهرست مصادر مختوم به «-n» و ستاک‌های حاصل از آنها.....
۴۱	جدول ۳-۶: فهرست وندهای ماضی‌ساز در گویش فیلی.....
۵۲	جدول ۳-۷: وندهای تصریفی فعل در گویش فیلی.....
۵۴	جدول ۳-۸: مضارع اخباری فعل "دیدن" /di:ʒ-en/.....
۵۴	جدول ۳-۹: مضارع اخباری فعل "نالیدن" (لازم) /na: [i:-n/.....
۵۶	جدول ۳-۱۰: مضارع التزامی فعل ' ' بستن ' ' (متعدی) /bæsin/.....
۵۷	جدول ۳-۱۱: مضارع التزامی فعل ' ' نالیدن ' ' (لازم) /na: [in/.....
۵۸	جدول ۳-۱۲: زمان آینده فعل ' ' نشستن ' ' /ni:ʃten/.....

- جدول ۳-۱۳: صرف زمان آینده فعل ' ' خریدن ' ' /sænen/ ۵۸
- جدول ۳-۱۴: صرف ماضی ساده فعل ' ' نشستن ' ' /ni:ʃten/ ۶۰
- جدول ۳-۱۵: صرف زمان ماضی ساده فعل ' ' کشتن ' ' /kweʃten/ ۶۰
- جدول ۳-۱۶: صرف زمان ماضی نقلی فعل ' ' خندیدن ' ' /xænesen/ ۶۲
- جدول ۳-۱۷: صرف زمان ماضی نقلی فعل ' ' کشتن ' ' /kweʃten / ۶۲
- جدول ۳-۱۸: صرف زمان ماضی بعید فعل ' ' خوابیدن ' ' /xæftən/ ۱۸
- جدول ۳-۱۹: صرف زمان ماضی بعید فعل ' ' شستن ' ' /ʃu:rdən/ ۱۹
- جدول ۳-۲۰: صرف مضارع ملموس فعل ' ' رفتن ' ' /tʃegen/ ۶۸
- جدول ۳-۲۱: صرف مضارع ملموس فعل ' ' نوشتن ' ' /nüsa:nən/ ۶۹
- جدول ۳-۲۲: صرف ماضی ملموس فعل "آمدن" /ha:ten/ ۷۰
- جدول ۳-۲۳: صرف ماضی ملموس فعل ' ' بردن ' ' /berden/ ۷۰
- جدول ۳-۲۴: ساخت صورت مجهول افعال ' ' بردن ' ' /berden/ و ' ' کشتن ' ' ۷۰
-/kweʃten/ ۸۳
- جدول ۳-۲۵: پسوندهای تصریفی ملکی اسم در گویش فیلی ۸۵
- جدول ۳-۲۶: پسوندهای تصریفی اسم ۸۷
- جدول ۳-۲۷: فهرست صفات ساده‌ی گویش فیلی ۸۹
- جدول ۳-۲۸: فهرست صفات تفضیلی در گویش فیلی ۹۰
- جدول ۴-۱: فهرست واژه‌ی بسیط گویش فیلی ۹۶
- جدول ۴-۲: وندهای اسم‌ساز در گویش فیلی ۱۰۰
- جدول ۴-۳: وندهای صفت‌ساز در گویش فیلی ۱۰۵

جدول ۴-۴: وندهای قیدساز در گویش فیلی. ۱۰۶

فصل اول

مقدمه

۱-۱ زبانها و گویش‌های ایرانی

بررسی و تحقیق در زمینه‌ی زبانها و گویش‌های ایرانی، یک سنت قدیمی است و سابقه‌ی آن به قرون وسطی بر می‌گردد. در این دوران نخستین آثار مربوط به فرهنگ نویسی زبان فارسی تألیف شدند و اولین مطالعات مربوط به زبانهای ایرانی صورت گرفتند. علاقه به تحقیق و پژوهش در زبانهای ایرانی علاوه بر ایرانیان در میان اروپاییان نیز رواج یافت و آنان نیز همپا با ایرانیان به کشف و مطالعه‌ی قدیمی-ترین آثار بجا مانده از این زبانها پرداختند. این تحقیقات تاکنون نیز ادامه یافته است و نتیجه‌ی آن، ارائه‌ی آثار متعددی درباره‌ی ساختار/وایی، صرفی، نحوی و... زبانها و گویش‌های مختلف ایرانی است (ارانسکی^۱، ۱۳۷۸:۱۹). بنابراین توصیفات و با توجه به اهمیت این گونه بررسی‌ها، نگارنده‌ی رساله که خود نیز از گویشوران زبان کردی است، بر آن شد تا پژوهشی در ارتباط با یکی از گویش‌های این زبان ایرانی انجام دهد. گویش فیلی مانند دیگر گویش‌های رایج در ایران، به دلیل ارتباط با زبان فارسی و تأثیرپذیری فراوان از زبان فارسی به واسطه‌ی رسانه‌های گروهی، در معرض از دست دادن اصالت زبانی خویش است. بنابراین بایستی به ثبت و ضبط این گویش‌ها و توصیف ساختارهای زبانی آنها پردازیم.

۱-۲ زبان کردی و گویش‌های آن

زبان کردی زبان ارتباطی پانزده الی بیست میلیون نفر است. اکثر این افراد در مناطق جغرافیایی کوهستانی زندگی می‌کنند (اشمیت^۲، ۱۳۸۲/۱۹۳۹-۱۳۸۳). این زبان از شاخه‌های گویشی متعددی تشکیل شده است. گونه‌هایی از یک زبان را که از نظر جغرافیایی و اجتماعی با گونه‌های دیگر متفاوتند و با استفاده از واژه-

^۱. Oranskij, Iusif Mikhailovich

^۲. Schmitt, Rudiger

ها و ساختارهای خاص خود قابل تشخیص هستند، گویش می‌نامند (کریستال^۱، ۲۰۰۳: ۱۳۶). گویش‌های کردی مانند همه‌ی گویش‌های ایرانی، زیرنفوذ فارسی نو بوده و هیچ‌یک از گویش‌های ایرانی از نفوذ آن بی‌بهره نبوده‌اند. «شاخه‌ی کردی از جمله زبان‌های شمال غربی ایران است. این شاخه خود به سه گروه عمده‌ی گویشی تقسیم می‌شود:

(۱) گروه شمالی که مهم‌ترین گویش است.

(۲) گروه مرکزی یا گویش سورانی.

(۳) گروه جنوبی که شامل گویش کرمانشاهی، سنجابی، کلهری و لکی است.

گروه شمالی از دو زیر گروه تشکیل شده است:

الف) گروه غربی یا کردی کرمانجی

ب) گروه شرقی» (اشمیت، ۱۹۳۹/ ۱۳۸۲-۱۳۸۳: ۵۴۲-۵۴۱).

کردی فیلی که گویش عمده‌ی مردم استان ایلام است، گونه‌ای از کردی کلهری است که طبق تقسیم‌بندی فوق در زمره‌ی گروه جنوبی قرار می‌گیرد. مردمی که در شهرهای کرمانشاه، اسلام‌آباد، ایلام و شهرها و روستاهای اطراف این مناطق زندگی می‌کنند، به راحتی زبان یکدیگر را می‌فهمند و با یکدیگر محاوره می‌کنند. گویش آن‌ها از نظر آوایی، دستوری و واژگان نیز با یکدیگر اختلاف جزئی دارد. بنابراین، می‌توان آن‌ها را در یک دسته گویشی قرار داد (کریمی دوستان، ۱۳۸۰: ۱-۲). ادمونز^۲ (۱۹۵۷) زبان مردم استان ایلام را لری می‌دانسته است، اما در واقع چنین نیست و تنها در برخی از بخش‌های این استان لری و عربی رایج است و زبان اکثریت مردم استان ایلام همان کردی است. به عقیده‌ی نگارنده‌ی رساله، احتمالاً موقعیت جغرافیایی برخی شهرستان‌های استان مانند دره شهر و دهلران باعث شده برخی محققین

^۱ Crystal, David.

^۲ Edmonds, C J